

42 LET GNEZDENJA BELE {TORKLJE *Ciconia ciconia* NA GNEZDU V SPODNJI POLSKAVI IN ANALIZA FENOLO{KIH PODATKOV

42 years of White Stork *Ciconia ciconia* breeding at Spodnja Polskava and phenology data analysis

PRIMOŽ PRESETNIK

Center za kartografijo favne in flore, Podružnica v
Ljubljani, Klunova 3, SI-1000 Ljubljana Slovenija,
e-mail: primoz.presetnik@ckff.si

Bela štorlkja *Ciconia ciconia* je s svojo velikostjo in sinantropnim načinom gnezdenja na splošno ena najbolj prepoznavnih vrst ptičev v Sloveniji. V svoji zbirki jo je imel že SCOPOLI (1769), ki navaja, da štorlkja gnezdi na dimnikih ("caminis nidum inponit"), vendar ne omenja natančnih lokacij gnezdenja. Možnega slovenskega izvora primerkov v omenjeni zbirki ne moremo nedvomno potrditi, ker je Scopolijeva zbirka uničena (GREGORI 2008). FREYER (1842) belo štorljo omenja samo kot selivko, prav tako kot ERJAVEC (1868–1873) in kasnejši avtorji 19. stoletja (glej pregled v DENAC 2001). V začetku 20. stoletja so bila v SV Sloveniji zabeležena prva gnezda (DENAC 2001), obširnejši popisi gnezd pa so bili narejeni v letih 1965 (ŠOŠTARIČ 1965), 1979 (JEŽ 1979) in 1999 (DENAC 2001). Od leta 1999 pa potekajo redni popisi gnezdišč bele štorlkje, s katerimi se zbirajo podatki populacijskih procesov in parametrov, kot na primer o številu mladičev in podlagi gnezd, nesistematično pa tudi o fenoloških informacijah o času prihoda in odhoda gnezdečih štorlkj (DENAC 2001 & 2010). Dosedanji podatki (JEŽ 1979, DENAC 2001), zbrani med enkratnimi popisi, omogočajo splošno predstavo o fenologiji belih štorlkj pri nas, fenoloških podatkov za daljše časovno obdobje pa nimamo.

Gospa Jožica Šeško opazuje štorlkje v Spodnji Polskavi pri Slovenski Bistrici (slika 1) že odkar se je tja priselila na jesen leta 1969, na stenske koledarje pa si je začela opažanja o datumih prihodov na gnezdo beležiti od 1976 leta naprej. Taka dolgoletna opazovanja štorlkj na posameznem gnezdu pri nas še niso bila objavljena, zato jih predstavljam iz vidika starosti gnezda, števila mladičev in fenologije prihoda odraslih na gnezdo.

ŠOŠTARIČ (1965) v prvem popisu štorlkj v Sloveniji iz bližine Sp. Polskave opozarja na predvojno gnezdo v vasi Pragersko. Gnezda na dimniku župnišča

v Sp. Polskavi upravičeno ne omenja, saj se gospa Šeško spomni, da jeseni leta 1969 gnezda še ni bilo. Štorlkje so tam poskušale gnezdit šele naslednjega leta (1970), vendar mladičev ni bilo, vsa kasnejša leta (od leta 1971) pa so na dimniku župnišča redno gnezdile. Zaradi popravila oziroma varovanja strehe pred pretežkim gnezdom je bil v štirih desetletjih material iz gnezda dvakrat deloma odstranjen. Tako so si domačini prizadevali, da bi se štorlkje vrnilo, popravila pa so opravljali v času njihove odsotnosti. Dela so bila opravljena na približno 20 let – prvič pred letom 1991 in drugič leta 2010. V obeh primerih so štorlkje obnovile gnezdo in uspešno gnezdile že v prvem letu po obnovi. Gnezdo štorlkje v Sp. Polskavi tako glede na poročilo DENACA (2001) sodi med 17 % najstarejših gnezd v Sloveniji.

Natančnih podatkov o številu poletelih mladičev s tega gnezda po letih gospa Šeško nima, vendar so po njenih spominih štorlkje od leta 1971 vsako leto uspešno speljale svoje mladiče. Na voljo so natančni podatki o številu mladičev od leta 1999 (D. DENAC *osebno*, tabela 1), ki vsaj za zadnje obdobje potrjujejo opažanja gospa Šeško. Par na tem gnezdu je v obdobju 1999–2011 v vseh letih speljal mladiče, kar uvršča to

Slika 1: Gnezdo bele štorlkje *Ciconia ciconia* na župnišču v Spodnji Polskavi, 14.6.2007 (foto: P. Presetnik)

Figure 1: White Stork *Ciconia ciconia* nest on the vicarage at Spodnja Polskava, 14 Jun 2007 (photo: P. Presetnik)

Tabela 1: Datumi prihodov prve in druge bele štokrlje *Ciconia ciconia* ter odhodov štokrelj z gnezda v Spodnji Polskavi v obdobju 1976–2011 in število poletelih mladičev (D. DENAC osebno) v obdobju 1999–2011 (– ni podatka, x – uspešno poleteli mladiči, vendar natančno število ni znano, * – opazovanje z dne 26.5.2012)

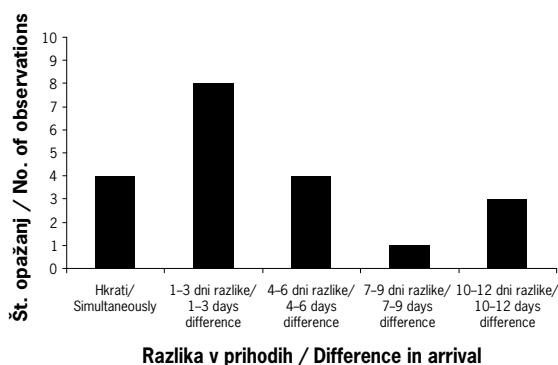
Table 1: Arrival dates of the first and second White Storks *Ciconia ciconia* on nest at Spodnja Polskava, dates of departures between 1976 and 2011, and numbers of fledged chicks (D. DENAC pers. comm.) between 1999 and 2011 (– dates not recorded, x – successfully fledged chicks, with exact number unknown, * – observation on 26 May 2012)

Leto / Year	Datum vrnitve prve štokrlje / Date of first stork return	Datum vrnitve druge štokrlje / Date of second stork return	Datum odhoda štokrelj / Date of stork departure	Št. poletelih mladičev / No. of fledged chicks
1976	27.3.	–	–	x
1977	26.3.	–	–	x
1978	23.3.	–	–	x
1979	21.3.	–	–	x
1980	24.3.	–	–	x
1981	27.3.	–	–	x
1982	–	–	–	x
1983	5.4.	–	–	x
1984	27.3.	–	–	x
1985	–	–	–	x
1986	26.3.	30.3.	–	x
1987	5.4.	5.4.	–	x
1988	26.3.	28.3.	–	x
1989	21.3.	21.3.	–	x
1990	23.3.	24.3.	–	x
1991	25.3.	–	–	x
1992	10.4.	–	–	x
1993	4.4.	4.4.	–	x
1994	24.3.	4.4.	–	x
1995	–	–	–	x
1996	–	–	20.8.	x
1997	3.3.	–	23.8.	x
1998	29.3.	30.3.	24.8.	x
1999	27.3.	28.3.	28.8.	4
2000	27.3.	1.4.	24.8.	4
2001	26.3.	30.3.	21.8.	4
2002	17.3.	–	26.8.	4
2003	–	–	25.8.	4
2004	17.3.	29.3.	25.8.	4
2005	23.3.	24.3.	–	3
2006	27.3.	30.3.	–	2
2007	18.3.	18.3.	–	4
2008	18.3.	28.3.	28.8.	3
2009	22.3.	29.3.	24.8.	3
2010	22.3.	24.3.	22.8.	3
2011	29.3.	30.3.	24.8.	3
2012	24.3.	28.3.	–*	4*

gnezdo med 4 % gnezd, ki so bila v letih 1999–2011 stalno zasedena in so z njih vedno poleteli mladiči (D. DENAC osebno). Njihovo povprečno število je bilo 3,46, kar je precej več kot povprečje za Slovenijo

v letih 1999–2010, ko so štokrlje povprečno speljale 2,02 mladiča na gnezdo (DENAC 2010).

O prihodih prve štokrlje je imela ga. Šeško, z izjemo nekaj let, zabeležene natančne datume od leta

Slika 2: Razlike v dnevih med prihodom prve in druge bele štorcklje *Ciconia ciconia* na gnezdo v Spodnji Polskavi

Figure 2: Difference in days between the arrivals of the first and second White Storks *Ciconia ciconia* on nest at Spodnja Polskava

1976 naprej (32 opazovanj), o prihodu druge štorcklje od leta 1986 naprej (20 opazovanj) in o odhodu štorckelj z gnezda od leta 1996 naprej (13 opazovanj) (tabela 1). Mediana datumov prihoda prve štorcklje na gnezdo v Sp. Polskavi je 25. 3. (50 % prihodov je med 22. in 27. 3.), najzgodnejši prihod je bil zabeležen 3. 3., najkasnejši pa 10. 4. Mediana datuma prihoda druge štorcklje je 29. 3. (50 % prihodov je med 27. in 30. 3.), najzgodnejše prihod je bil 18. 3., najkasnejši zabeležen prihod pa 5. 4. V letih, ko so na voljo podatki za oba prihoda (20 let), je mediana prihoda druge štorcklje dva dni kasneje od prve štorcklje (v 50 % primerov med enim in štirimi dnevi zakasnitve), večkrat se je zgodilo, da sta bili obe štorcklji opaženi hkrati, največji zamik prihoda druge pa je bil 12 dni (tabela 1, slika 2). Štorcklje so gnezdo zapustile med 20. in 28. 8. (mediana 24. 8.), približno pet mesecev po prihodu prve štorcklje.

Prve štorcklje so se na gnezdo v Sp. Polskavi vračale v ožjem časovnem obdobju, kot je to razvidno iz študij, ki sta jih napravila JEŽ (1979) in DENAC (2001). Omenjeni študiji združujeta datume prihodov in odhodov celotne populacije štorckelj v Sloveniji in zato razumljivo podajata širša obdobja. Tako je bilo ca. 65 % prihodov prve štorcklje v Sp. Polskavo v zadnjih desetih dnevih marca, medtem ko se je ca. 65 % celotne gnezdeče populacije leta 1979 (JEŽ 1979) vrnilo v drugi polovici marca in prvih petih dnevih aprila, leta 1999 (DENAC 2001) pa v zadnji dekadi marca in prvih petih dnevih aprila. DENAC (2001) tudi navaja, da se je ca. 49 % drugih štorckelj vrnilo 0–5 dni za prvo štorckljo, medtem ko se je v enakem časovnem obdobju na gnezdo v Sp. Polskavi druga štorcklja vrnila v kar 80 % primerov. Tudi datumi odhodov z gnezda

so v Sp. Polskavi bolj časovno zgoščeni v primerjavi z odhodi, ki jih za Slovenijo navaja JEŽ (1979), saj so vse štorcklje v Sp. Polskavi zapustile gnezdo v zadnji dekadi avgusta, medtem ko je v tem obdobju leta 1979 gnezdo zapustilo le 58 % celotne populacije.

S podobnimi dolgoletnimi fenološkimi informacijami o biologiji štorckelj pri nas bi lahko dopolnili tudi vedenje o časovnih spremembah, povezanih z globalnimi klimatskimi spremembami (npr. RUBOLINI *et al.* 2007).

Zahvala: Hvala gospe Jožici Šeško, ki mi je z veseljem dovolila prepisati njene podatke o štorckljah. Za podatke o številu mladičev, izboljšave teksta in določeno literaturo o štorckljah pri nas sem hvaležen dr. Damijanu Denacu.

Summary

Records of White Stork *Ciconia ciconia* in Slovenia date from the second half of the 18th century, although its breeding was first recorded only in the beginning of the 20th century. Most of the published data on phenology originate from one-year studies carried out in 1979 and 1999. However, the long lasting phenology observations of a single White Stork nest in Slovenia remain unpublished so far. Therefore, the observations of a White Stork nest on the vicarage at Spodnja Polskava (NE Slovenia) collected by Miss Jožica Šeško are highly valuable. White Storks at Spodnja Polskava tried unsuccessfully to establish a nest for the first time in 1970. However, they have bred regularly and successfully from 1971 onwards, even though the roof and nest itself were twice renovated (ca. at 20-year interval). Hence, this White Stork's nest belongs to the 17% of the nests with longest tradition in Slovenia. In the 1999–2011 period, the average number of fledged chicks reached 3.46, much higher than the average (2.02) for the whole breeding population in Slovenia during the 1999–2010 period. The median date of the first White Stork arrival is 25 Mar (50% of arrivals between 22 and 27 Mar), while the median date for the second stork arrival is 29 Mar (50% of arrivals between 27 and 30 Mar). The median difference between the first and second stork arrivals is two days. Stork departure from the nest at Spodnja Polskava always occurred in the last 10 days of August, ca. five months after the arrival of the first stork. In comparison to previous studies carried out in 1979 and 1999, which deal with phenology of the entire breeding White Stork population in Slovenia, the dates of arrivals and departures on nest at Spodnja Polskava were concentrated in a shorter period.

Literatura

- DENAC, D. (2001): Gnezditvena biologija, fenologija in razširjenost bele štoklje *Ciconia ciconia* v Sloveniji. – *Acrocephalus* 22 (106/107): 89–103.
- DENAC, D. (2010): Population dynamics of the White Stork *Ciconia ciconia* in Slovenia between 1999 and 2010. – *Acrocephalus* 31(145/146): 101–114.
- ERJAVEC, F. (1868–1873, ponatis 1995): Domače in tuje živali v podobah. [besedilo jezikovno posodobil Janaz Dular, ilustracije priredil Aleš Sedmak]. – Mladinska knjiga, Ljubljana.
- FREYER, H. (1842): Fauna der in Krain bekannten Säugethiere, Vögel, Reptilien und Fische. – Egerschen Gubernial Buchdruckerei, Laibach.
- GREGORI J. (2008): Joannes A. Scopoli, njegovi “Descriptiones avium (1769)” in kranjska imena ptičev. – *Scopolia* 65: 1–32.
- JEŽ, M. (1987): Bela štoklja (*Ciconia ciconia* L.) v Sloveniji v letu 1979. – *Varstvo narave* 13: 79–91.
- RUBOLINI, D., MØLLER, A.P., RAINIO, K. & LEHIKONEN, E. (2007): Intraspecific consistency and geographic variability in temporal trends of spring migration phenology among European bird species. – *Climate research* 35: 135–146.
- SCOPOLI, J.A. (1769): Annus I. historico-naturalis. Lipsiae. Descriptiones Avium Musei proprii earumque rariorum, quas vidit in Vivario Augustiss. Imperatoris, et in Museo Excell. – Comitibus Francisci Annib. Turriani, Lipsiae.
- ŠOŠTARŠIČ, M. (1965): Štoklje v slovenskem Podravju in Pomurju. – *Varstvo narave* 4: 81–89.

Prispelo / Arrived: 9. 12. 2011

Sprejeto / Accepted: 23. 9. 2012